

TIJDSCHRIFT
VAN HET
NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

5^e Jaargang

AMSTERDAM
G. THEOD. BOM EN ZOON
1897

Twee Sneeker Magistraatspenningen

DOOR

Mr. M. C. NIJLAND.

In de „*Beschrijving van Nederlandsche Historiepenningen*” ten gevolge op het werk van Mr. GERARD VAN LOON, 5^e stuk, wordt op pag. 389 onder de n°s. 350 en 351 melding gemaakt van twee zeldzame gouden penningen, op last van de Magistraat van Sneek geslagen, de eene ter eere van de Prinses-Weduwe ANNA, als Gouvernante en Voogdes, de andere ter eere van Prinses MARIA LOUISA, Weduwe van JOAN WILLEM FRISO.

De penning onder n°. 350 beschreven, ver-
toont aan de voorzijde het borstbeeld van
Prinses ANNA, met het randschrift: ANNA
D.ei G.ratia M.agnae BR.itanniae PRINC.eps
AVRANT.iae DOTARIA GVB.ernatriX AC.
TVTriX, en aan de keerzijde het wapen van

Sneek, met omschrift: SIGILLUM VRBIS SNECANAE, en onderschrift: SENATUS POPULUS QUE SNECANUS.

De andere penning heeft aan de voorzijde het borstbeeld van Prinses MARIA LOUISA, met weduwsluier, en om den rand: MARIA LVD. OVICA DEI GRATIAE PRINCEPS AVROANTIAE NASSAVIAE NATALIA PRINCEPS HASSIAE CASS.EL. De keerzijde is gelijk aan die van den vorigen penning.

Beide zijn door den graveur NICOLAAS VAN SWINDEREN vervaardigd, die te 's-Gravenhage op den Burgwal in de „Kap-Raave” over de Luthersche Kerk woonde.

Maar wanneer? Dit was tot dusver een quaestieus punt. In bovengenoemd werk staat op blz. 390: dat men ondanks de vele nasporingen er niet in geslaagd is omtrent deze twee medailles iets met zekerheid te vernemen, wat betreft den juisten tijd waarop en de gelegenheid bij welke zij geslagen zijn. Daarom zijn ze op het jaar 1759 geplaatst, toen, na den dood van Prinses ANNA, de raadsbestelling in de Friesche steden, door de gevolmachtigden ten Landsdage — wegens het kwartier der steden, andermaal werd opgedragen aan en overging op MARIA LOUISA.

De heer W. EEKHOFF, indertijd Archivaris van Leeuwarden, die ook een onderzoek naar

een en ander instelde, is in zijne nasporingen niet veel gelukkiger geweest. Hij onderstelde, dat, daar er gedurende het bestuur van Prinses ANNA, van 1751—1759, te Sneek geenerlei gebeurtenis voorgevallen is, die tot het doen slaan van den penning aanleiding had kunnen geven, deze medaille geslagen zou zijn bij gelegenheid van een bezoek, door Haar in 1754 aan hare Schoonmoeder op het Oranjewoud gebracht. Maar Sneek was bij dit bezoek in 't geheel niet betrokken. Later is hij dan ook van die meening teruggekomen, toen hij vernam, dat er een dergelijke penning met het borstbeeld van MARIA LOUISA bestond.

De samenstellers van het *Vervolg* meenen, dat de penning onder n°. 350 beschreven, ook wel vervaardigd kon zijn bij de aanvaarding door Prinses ANNA van de raadsbestelling in het kwartier der Friesche steden, na het overlijden van Prins WILLEM IV in 1751, en de penning ter eere van MARIA LOUISA bij hare aanvaarding van diezelfde waardigheid, als Voogdes over WILLEM V en Prinses CAROLINE, na den dood van Prinses ANNA in 1759. Uit eene kanteekening van Mr. DIRKS in het aan 't Friesch Genootschap gelegateerde exemplaar, blijkt mij, dat het ontbreken van de woorden „gubernatrix ac tutrix” in het randschrift van den penning, onder n°. 351 be-

schreven, bij hem nog eenigen twijfel overliet.

Nu wordt zijne gissing grootendeels geadstrueerd door de Resolutieboeken van Sneek over de jaren 1743—1772 loopende.

Den 23sten Augustus 1752 toch werd door de Magistraat en de Vroedschap „om moveerende redenen” besloten, dat in het vervolg aan ieder aftredend lid van de Magistraat, bij expiratie der vier jaren, alsmede aan den Secretaris om de vier jaren, eene gouden medaille ter waarde van 100 car. guldens met het borstbeeld van Prinses ANNA, die juist de raadsbestelling had verkregen, als eene recognitie gegeven zou worden. Maar nu zou het kunnen gebeuren, dat iemand reeds in het eerste jaar van zijn zittingnemen stierf en zijne erfgenamen voor hem opkwamen om eene gouden medaille te ontvangen. Dit vond men wat kras, en daarom werd den 24sten d.a.v. besloten, dat, als een magistraatspersoon in het tweede of het derde jaar van zijn bestuur kwam te sterven, zijne erfgenamen recht zouden hebben op de helft van de waarde van den penning, en „eerst in 't laatste jaar een zoodanig sterfgeval gebeurende, sal de successoor in 't geheel van de medalje niets profiteren, maar die ten voordeele van des overledenens erven geheel verstrekken.”

Op ordonnantie van de Magistraat zouden

die medailles en de kosten voor de stempels uit de vroedschapsbeurs worden betaald.

Tot 1759 kwam hierin geen verandering. Toen stierf Prinses ANNA en ging de raadsbestelling te Sneek van haar over op Prinses MARIA LOUISA. Daarom werd den 28sten Mei besloten den Burgemeester A. BERGSMA op te dragen, den stempel van de medaille door van Swinderen te doen veranderen, en in plaats van het borstbeeld van de overledene Prinses, dat van Prinses MARIA LOUISA op den penning te plaatsen. Tevens droeg men hem op, Haar, namens de Regeering van Sneek, zulk een gouden penning aan te bieden. In 't Renteboek over die jaren zijn de kosten van een en ander, die / 516.— beliepen, opgeteekend.

Den 14^{den} October 1761 alweer een besluit. Toen vond men goed de resolutie van 23 Augustus 1752 in zoover te niet te doen, dat, met inachtneming van de resolutie van 24 Aug. d.a.v., in plaats van eene gouden medaille, 100 car. g. aan den afgetreden magistraatspersoon en aan den Secretaris, om de vier jaren, zouden vereerd worden.

Tot op 't eind van 1763 bleef deze resolutie van kracht. Toen werd ze op aansporen van den Burgemeester BERGSMA ingetrokken. Hij schreef n.l. den 13^{den} December uit 's-Gravenhage, waar hij de zitting van de Generale-

Staten bijwoonde, aan de Regeering van Sneek, dat hij haar verschillende voorstellen had gedaan om de stedelijke financiën in beteren toestand te brengen, maar nu daarenboven voorstelde om de resoluties van 23 en 24 Augustus 1752 en 14 October 1761 op het stuk der medaille buiten effect te stellen, en te bepalen, dat in 't vervolg de nieuw te verkiezen magistraatsleden bij hun aftreden geen 100 car. g. meer zouden trekken, maar dan ook bij hun zitting nemen vrij zouden zijn van het storten van eene gelijke som in de vroedschapsbeurs. Bovendien zou de Secretaris alleen op 't eind van het 4^e jaar na zijne infunctie-treding 100 car. g. ontvangen, en niet meer om de 4 jaren, eene besparing dus.

De Magistraat en de Vroedschap zijn op dit voorstel ingegaan, maar hebben later bedacht, dat de vroedschapsbeurs voor vertering als anderszins toch wel eenige tegemoetkoming mocht hebben, en zoo werd al op 19 October 1764 bepaald, dat ieder nieuw verkozen magistraatspersoon 40 car. g. zou betalen. Toch was er niet genoeg in kas om den Burgemeester FEIKENS en den Schepen NIJLAND, die den 1sten Jan. 1766 en den Burgemeester BERGSMA, den Schepen LOOXMA en den Bouwmeester MINNEMA, die den 1sten Jan. 1767 uit de Magistraat gingen, de hun nog toekomende

car. g. te betalen. Daarom werd den Rentmeester MULDER op 21 Jan. 1767 gelast als beheerend Rekenmeester van de magistraats- en vroedschapspenningen, uit de beurs ad pios vel publicos usus, welke ook door hem geadministreerd werd, bij wijze van leening 500 car. g. te nemen. Wanneer de vroedschapsbeurs daartoe weder in staat was, zou dat geld teruggegeven worden.

Dit wat betreft den tijd wanneer en de gelegenheid waarbij deze twee penningen zijn geslagen.

Dat zij nu zeldzaam zijn, is een feit. Ik heb mij de moeite getroost eens na te gaan, hoeveel magistraatspersonen tusschen de jaren 1752 en 1762 zijn afgetreden, en dus voor een penning in aanmerking kwamen, want, zooals wij zagen, de erfgenamen der overleden magistraatspersonen kregen casu quo slechts de waarde van den penning in geld. En dan kom ik tot 18 penningen met de beeltenis van Prinses ANNA en 8 met die van Prinses MARIA LOUISA, aangenomen dat Dr. J. A. FRIESWIJK, die in dien tijd Secretaris was, van beide penningen één exemplaar heeft ontvangen, en ook Prinses ANNA evenals Prinses MARIA LOUISA een exemplaar aangeboden is.

Ik onderschrijf gaarne de woorden van Mr. DIRKS, dat deze medailles weder een bewijs zijn voor de meermalen uitgesproken meening, dat beide Vorstinnen zich in groote toegenegenheid, inzonderheid in Friesland, mochten verheugen, daar eene afzonderlijke stad expres een kostbaren magistraats-penning deed vervaardigen, bij hare aanvaarding tot de raadsbestelling.

Maar niet alleen waren *deze* Vorstinnen te Sneek zeer populair; reeds in 1744, toen voor het raadhuis te Sneek een nieuw kostbaar hardsteenen bordes vervaardigd werd, bepaalde de Magistraat, dat daarop ook de wapens van PRINS WILLEM CAREL HENDRIK FRISO en Prinses ANNA zouden uitgehouwen worden.

Ook al veel vroeger had de Magistraat zooveel hartelijke blijken van toegenegenheid aan de Stadhouderlijke Familie gegeven, dat de Vorstin-Weduwe HENRIETTE CATHARINA van Anhalt, dochter van FREDERIK HENDRIK en moeder van Prinses AMALIA, die met den Frieschen Stadhouder HENDRIK CASIMIR II gehuwd was, in 1696 eenige fraaie zilveren bekers aan de Magistraat van Sneek schonk, waarvan eene afbeelding met beschrijving voorkomt in „*Eigen Haard*” van 5 Dec. 1896.

SNEEK, Maart '97.
